מפניני הפרשה - מאמר

למה הכוונה "ויעש כן"?

אחרי הצווי לאהרון הכהן "**בהעלותך את הנרות**..." מציינת התורה: "**ויעש כן אהרן**". מדוע צריך לציין זאת, וכי היינו מעלים על דעתנו שאהרון הנביא שהוא כם הכהן הגדול לא יעשה מה שצווה ע"י הקב"ה?!! לפני שנביא את פירוש רש"י בתשובה לשאלה זו, וביאור פירושו, נביא תשובות אחרות.

הרמב"ן משיב על כך שהתורה מדגישה את חביבות מצווה זו בעיני אהרון הכהן, שאפילו שמצווה זו יכולה להיעשות ע"י בניו, השתדל אהרון הכהן לעשותה בעצמו: "**וטעם ויעש כן אהרן - לומר שהוא היה המדליק אותן כל ימיו. ואף על פי שהמצוה כשרה בבניו כמו שנאמר (שמות כז' כא') יערוך אותו אהרן ובניו, אבל היה הוא מזדרז במצוה הגדולה הזאת הרומזת לדבר עליון וסוד נשגב**". רש"ר הירש מבאר שהכוונה למעשה הרוחני: "**ויעש כן אהרן - אהרן ביטא את התפקיד המוטל על הכהן: עליו להפנות את כל השאיפות הרוחניות של האומה אל ה' ואל תורתו, ואהרן נתן ביטוי לכך על ידי הפנייה מתאימה של נרות המנורה. ולא היה בזה משום יוהרא של כהן, אלא הוא רק עשה כאשר צוה ה' את – משה**".

רש"י מבאר: "**ויעש כן אהרן - להגיד שבחו של אהרון שלא שינה**" - והשאלה על פירושו היא: למה היה לו לשנות, ומה השבח בזה שהוא שלא שינה? נראה לבאר כוונה בדברי רש"י. הרמב"ם פוסק שהדלקת הנרות כשרה בזר, כלומר, שאם הוציאו את המנורה אל מחוץ לחיכל והדליקה זר, כשרה, ועיקר המצוה היא הטבת הנרות, וזו אינה כשרה אלא בכהן דווקא. ודבר זה הוא לכאורה דבר פלא: ההטבה, כלומר ניקוי המנורה והפתילות, הרי אינם אלא הכנה להדלקה – והנה עפ"י הרמב"ם הטבה היא עיקר המצוה?!

אולם יש לדעת, שהמצוות הן כלים, שבהם נמשכים האורות מלמעלה. "**רמ"ח פקודין, רמ"ח אברין דמלכא**", והאברים הם כלים להמשכת חיות הנפש בהם. ולכך כתוב: "**הנסתרת לה' אלוקינו והנגלת לנו ולבנינו...לעשות...**". כלומר עלינו מוטל רק לעשות את הכלים, את האור מלמעלה כבר ימשיך הקב"ה. איננו יודעים ולא עלינו לדעת כיצד היא המשכה פועלת. עלינו רק לעשות את הכלים, והשאר יבוא ממילא בגדר של "הנסתרת לה' אלקינו".

"**כן צדקה לחיים**" (משלי יא') - ופירש אדמו"ר הזקן בסידורו: 'כן' הוא בסים, כמו "**כיור וכנו**". 'צדקה' שהיא כללות כל המצוות, כמו שכתוב "**וצדקה תהיה לנו כי נשמר לעשות את כל המצוה הזאת**" (דברים ו'), משמשת היא כן ובסים לחיים עליונים. ובמדרש תהלים: "אמר הקב"ה לרשעים אני בראתי את העולם ב 'יהי כן', ואתם אומרים 'לא כן' – "שפתי חכמים יזרו דעת, ולב כסילים לא כן" (משלי טו') חייכם לא כן – "על כן לא יקמו רשעים במשפט". הקב"ה ברא את העולם באופן שישמש כן ובסים לחיים עליונים, ועל ידי כך יהיה לו קיום, והרשעים "**מאבדים את העולם שנברא בעשרה מאמרות**", מקלקלים אותו ומבטלים את הכן והבסים, "לא כן", ולכן אין להם בעצמם קיום: "**לא כן הרשעים כי אם כמץ אשר תדפנו רוח**" (תהלים א') כמוץ הזה שהרוח נודפתו מבלי בסים וקיום. לכן עיקר המצווה היא הטבת הנרות, כלומר: עשיית הכלים ותיקונם. זהו המוטל עלינו. האורות יומשכו מלמעלה, כשהכלים יהיו מתוקנים כהלכתם. "ויעש כן אהרן", הוא עשה את הכן והבסים. לא כמו הרשעים שאומרים "לא כן", ומקלקלים מעשי בראשית, אלא "מגיד שבחו שלא שינה" שלא ישתנה "ויהי כן", אלא יתוקן וישופר.

בין אדם לחבירו

בעיקרון אדם שגרם נזק לחברו על ידי דיבור לשון הרע חייב לרצותו ולבקש את מחילתו אפילו כשהחבר אינו יודע שהוא גרם לו נזק. לדוגמא: עובד שהיה מועמד לקידום בעבודתו אם עבר מישהו על איסור לשון הרע וסיפר למעסיק דבר מה שבעקבותיו לא קודם העובד, אבל העובד לא ידע על כך. עליו לגשת אל העובד, להסביר לו מה ארע ולבקש את סליחתו. אולם, לדעת רבי ישראל סלנטר זצ"ל היות ועלול הדבר לצער ביותר את האדם הניזוק, מוטב שלא לנקוט בצעד זה בין יתר שלבי החזרה בתשובה.

שואל ומשיב

שאלה: כשמגישים פירות בסעודות שבת ויום טוב לברך עליהם, האם מותר לכתחילה להשאירם עד לאחר ברכת המזון, כדי להרוויח ברכות אחרונות שאחר הפירות, ולהשלים בכך מאה ברכות?

תשובה: במסכת מנחות מג: אמר רבי מאיר, חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, ואמרו בגמרא שם, שבשבת ויום טוב, שאין בתפילה אלא שבע ברכות, יש להשתדל להשלים מאה ברכות בפירות ומגדנות.

וז לשון הרמב"ם בפרק ז' מהלכות תפלה הלכה טו': "חייב אדם לברך מאה ברכות בין הלילה והיום שבכל יום ויום. ובשבתות וימים טובים שהתפילה שבע ברכות, צריך להשלים מאה ברכות בפירות וירקות. כיצד? אוכל מעט ירק ומברך לפניו ולאחריו, וחוזר ואוכל פרי ומברך לפניו ולאחריו..." כתב הלחם משנה, שבודאי אין כוונת הרמב"ם שיאכל פרי ויברך לפניו ולאחריו ושוב יאכל אחר כך מהפרי עצמו, ויברך שנית לפניו ולאחריו, שבזה גורם לברכה שאינה צריכה, וכבר אמרו חז"ל בברכות לג. כל המברך ברכה שאינה צריכה עובר משום לא תשא את שם ה' אלוקיך לשוא, אלא כוונתו שאם אכל ירק ולא היה בדעתו לאכול יותר בעת ההיא, זמן מה אחר כך יחזור ויאכל פרי כדי להשלים מאה ברכות, ובזה לא נחשב גורם ברכה שאינה צריכה, הואיל ובשעה שאכל מתחלה לא היה בדעתו לאכול יותר.

בשו"ת רבינו משה גלאנטי סימן לח' כתב, שאעפ"י שבשבת המצווה להשלים מאה ברכות בפירות ומגדנות, אינו רשאי לברך על הפירות שלפניו, על כל פרי ופרי בפני עצמו, שזוהי ברכה שאינה צריכה. אולם רשאי לומר לבני ביתו שלא יביאו לפניו מיני הפירות שיאכל בפעם אחת, אלא יביאו לפניו אחד אחד ולאחר שיברך על פרי אחד, יביאו לפניו מין פרי אחר, ואז רשאי לברך על כל אחד ואחד, כיון שאינם לפניו על השולחן, לא נחשב כברכה שאינה צריכה.

סיכום: מותר להניח את פירות הקינוח בסעודת שבת ויום טוב עד לאחר ברכת המזון, כדי לברך לפניהם ולאחריהם, ולהשלים מנין מאה ברכות, ואין בזה לאיסור גורם ברכה שאינה צריכה. וטוב שיבקש להביאם רק לאחר ברכת המזון. (עפ"י שו"ת יהוה דעת חלק ו' סימן כו')

מפניני הפרשה - רעיון

אדוני משה כלאם

"**ויריץ הנער ויגד למשה ויאמר אלדד ומידד מתנבאים במחנה, ויען יהושע בן נון משרת משה מבחוריו ויאמר אדוני משה כלאם**" (פרק יא' – כז' וכח'). וצריך להבין מהי כוונתו של יהושע, ומפני מה אמר "**אדוני משה כלאם**".

כשהוכיח שמואל את שאול במלחמת עמלק, אמר לו "**קרע ה' את ממלכות ישראל מעליך ונתנה לרעך הטוב ממך, וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם**..." (שמואל א' טו' כח'). הדברים לא ברורים, שהרי המדבר לפני המלך צריך לשקול היטב דבריו, שלא יוסיף מילה מיותרת, ואם כן מדוע אמר לו שמואל ונתנה לרעך הטוב ממך, דבר שלא שייך כלל לנבואתו, וכי רוצה לזרות מלח על פצעיו? לכאורה שמואל היה צריך לומר רק קרע ה' את ממלכות ישראל מעליך ותו לא. אמר רבי ישראל מסלנט שמן הדין אין לקבל את תשובת האדם, שהרי שהעבירה כבר נעשתה, ומה תועיל החרטה, אחרי שעבר איסור? אלא רק מצד החסד התשובה מועילה שנחשבת עקירת המחשבה והרצון בעקירת המעשה. דבר זה שייך רק כשהכפרה מהתשובה לא תעשה רע לחברו. זה מה שאמר שמואל לשאול, שלא תועיל לו תשובה להחזרת המלוכה אליו, מכיוון שהיא כבר ניתנה לאחר – לכן, נצח ישראל לא ישקר, ואפילו שתעשה תשובה, כיון שתצא מזה רעה לרעך אשר נתן לו הקב"ה את המלוכה, לא תחזור אליך המלוכה. נראה שזו כוונת יהושע, כששמע את נבואתם, שמשה מת ויהושע מכנים לארץ ישראל היה ירא שמא בגללו לא תוכל להתבטל הגזירה ממשה, כדי שהוא לא יינזק שהרי הובטח לו להחליף את משה, לכן גילה דעתו שאינו רוצה בהנהגה כדי שמצדו תוכל להתבטל הגזירה ממשה, ויישאר משה בחיים - לכן אמר למשה "**אדוני משה כלאם**". (מבוסס על דברי קהילות יצחק)

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

ר' אברהם בן שמחה אלחרר ז"ל

יוסף משה בן שילביה מימון ז"ל | מרדכי בן שמחה הכהן (סקלי) ז"ל | ז'קלין בת אסתר אדרי ע"ה | אימי רחל בת ליזה בוחניק ע"ה

ר' צבי בן ר' יחזקאל גוטמן ז"ל | משה בן ריקל פיורו ז"ל | ויויאן רייזל בת ביילה פרידמן ז"ל | וורדיה בת מימה דיעי ז"ל

אברהם מרדכי בן חיים צבי וינדיש ז"ל | חביבה בת סוליקא תורג'מן ז"ל | רחל בת איזה תורג'מן ז"ל

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

ג'לברט מרים בת רחל לאה ע"ה

בס"ד יג' לחודש סיוון ה'תשפ"ו
שנה שלושים ואחת גליון מספר 35
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

שבת קודש
פרשת בהעלותך
מפטירים:
"רני ושמחי בת ציון"
(זכריה ב' - יד')

חשמונאים (שעון קיץ)
כניסת השבת: 19:21
יציאת השבת: 20:19
זמן רבנו תם: 20:51

אופן אמירת פסוקי דזמרה ותהילה לדוד מבוסס על שו"ע ופוסקים אחרונים

מקור בתלמוד

המקורות בתלמוד לאמירת סדר 'פסוקי דזמרה', הם: במסכת ברכות דף לב. (מובא גם במסכת עבודה זרה דף ז:) ובמסכת שבת דף קיח:

בית יוסף

בבית יוסף בסימן נא' – ח' ציין את דברי ה"אורחות חיים" לגבי אופן אמירתם של פסוקי דזמרה. סיבת ההקפדה על כך דווקא ב"פסוקי דזמרה" הובאה בבית יוסף בשם ה'ארחות חיים' והיא: כאשר אדם ממהר באמירת "פסוקי דזמרה" ומאריך בתפילת שמונה עשרה, זה נראה שמחשיב את צרכיו האישיים יותר מאשר שבחו של מקום:

"כתוב בספר ארחות חיים (הלכות מאה ברכות, סימן לג') בשם הרב רבי נתן: אותם בני אדם שאומרים פסוקים במרוצה...לא יאות עבדין (לא עושים כראוי), שמקצרין שבחו של מקום בשביל שאלת צרכם, חיש מושל שיתרצה בכך?!"

פסיקה להלכה בשו"ע

וכן פסק מרן להלכה בשו"ע סימן נא' סעיף ח': **"אין אומרים הזמירות במרוצה, כי אם בנחת".**

משנה ברורה

במשנה ברורה בסעיף קטן כ' ביאר למה הכוונה לא במרוצה: **"שלא ידלג שום תיבה ולא יבליעם אלא יוציא מפיו כאלו מונה מעות".**

פסקי תשובות

בספר פסקי תשובות סימן נא' הרחיב ופירט נקודות חשובות בעניין זה:

"...והרגילות בזמנינהם שזמן אמירת פסוקי דזמרה מברוך שאמר עד ישתבח היה בערך זמן של חצי שעה, כפי שכתוב בפשיטות במג"א (סימן נ"ג סק"ה) ובשו"ע הרב (שם, סעיף ג') ומשנה ברורה (שם, סק"י), והיה נאמר ע"י חש"ץ וחקהל פסקא פסקא מתוך הסידור במתון בנעימות ובקול רם, שחקול מעורר הכוונה..."

"...יש לציין גם דברי ספר חסידים (סימן י"ח) "אותם הקוראים פסוקי דזמרה בקול רם ונעים זמר ואינם יודעים הפסוקים ואומרים בטעות תפילותם וזמירותם, מתקבל כריח ניחוח, וגם הקדוש ברוך הוא שמח עליו ועל זה נאמר ודגלו עלי אהבה, ורחמנא ליבא בעי..."

ילקוט יוסף

בספר ילקוט יוסף בסימן נא סעיף כב' הוסיף שאומנם אין איסור לעיין תוך כדי פסוקי דזמרה בדברים, אבל חשוב מאוד להימנע מכך.

"טוב ונכון להחמיר שלא לעיין באמצע פסוקי דזמרה, או באמצע קריאת שמע וברכותיה, בשטרות, צ'קים, חשבונות תשלום, וכיוצא באלה, אפילו שאינו מוציא בפיו מה שקורא. מאחר שיש בזה היסח דעת מהתפלה.

ומכל מקום מעיקר הדין אין בזה איסור, ואפילו באמצע ברכות קריאת שמע, באופן שהוא מפסיק את תפלתו לזמן קצר כדי לעיין בשטרות אלה.

ואין לגזור שיבוא להוציא בשפתיו מה שקורא, מאחר שאין דרך לקרוא בשפתיו מה שקורא בשטרות כאלה".

מקור בתלמוד

בגמרא במסכת ברכות ד: מוזכרת מעלת מזמור "תהלה לדוד" (תהלים פרק קמה'. פרק זה מוכר לציבור כ 'אשרי יושב ביתך' מפני שאנו מוספים בתחילתו שני פסוקים מפרק פד' בתהלים הפותחים במילה 'אשרי') עפ"י גמרא זו סיבת מעלתו ויחודו של מזמור זה היא, משום שפסוקיו מסודרים בסדר עולה של " א', ב' וכו' ומשום הפסוק 'פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון' שמופיע בו.

"אמר רבי אלעזר אמר רבי אבינא: כל האומר 'תהלה לדוד' בכל יום שלש פעמים מובטח לו שהוא בן העולם הבא. מאי טעמא? אילימא משום דאתיא באל"ף בי"ת, נימא 'אשרי תמימי דרך' (תהלים קיט) דאתיא בתמניא אפין? אלא משום דאית ביה 'פותח את ידך', נימא הלל הגדול (תהלים קלו) דכתיב ביה 'נותן לחם לכל בשר'? אלא משום דאית ביה תרתי".

מהרש"א חידושי אגדות

המהרש"א במסכת ברכות דף ד: מבאר שהמעלה הכפולה של מזמור התהלים "תהילה לדוד" מבטאת את המזון הרוחני והמזון הגשמי.

תלמידי רבנו יונה

תלמיד רבינו יונה במסכת ברכות דף כג. מדפי הרי"ף מבארים את מעלותיו של פרק זה, וכתבו בשם הגאונים, שמשום כך, יש להקפיד לכוון במיוחד בפרק זה ובפרט בפסוק 'פותח את ידך': **"וכיון שעיקר אמירתו (של מזמור 'תהילה לדוד') הוא מפני זה הפסוק ('פותח את ידך') להודיע גבורותיו של הקב"ה שהוא זן מקרני ראמים ועד ביצי כנים, אומרים הגאונים שצריך לכוין באמירתו ואם לא כוון צריך לחזור ולאמרו פעם אחרת. ונראה, שאע"פ שלא כוון בכולו, כיון שכיון בפסוק של 'פותח את ידך' סגי ליה בהכי, כיון שעיקר האמירה היא בעבור זה הפסוק.**

אמת ליעקב

בפירוש 'אמת ליעקב' על מסכת ברכות כתב שמעלת מזמור התהלים 'תהילה לדוד' הוא מפני שאין בו בקשת צורכי האדם אלא רק שבחים לה'.

פסיקה להלכה בשו"ע

וכן נפסק להלכה בשו"ע סימן נא סעיף ז': **"צריך לכוין בפסוק 'פותח את ידך'. ואם לא כיון, צריך לחזור ולאומרו פעם אחרת".**

משנה ברורה

ה"משנה ברורה" בס"ק טז' הביא להלכה את דברי החיי אדם, שבמקרה שלא כיוון יש לחזור על כל הפסוקים מ'פותח את ידך' עד סוף המזמור.

סיכום: פסוקי דזמרה יש לומר בנחת, שלא להפסיד אפילו תיבה אחת מהם. ובפרט יש לכוון במזמור 'תהילה לדוד' ובפסוק "פותח את ידך".

פינת העורך

"...וזה מעשה המנורה מיקשה" כתב מרן החיד"א: המנורה רומזת לתורה הקדושה. "מנורה" בגימטריה אש, לרמוז: **"הלא כה דברי כאש".** והיא עשויה **"מיקשה זהב"**, מלשון קושי ועמל. כי הרבה טורח ויגיעה צריך, כדי להבין את דברי התורה לאשורם – ויש לדעת שהעמל בתורה הופכת היא לקניינו.

ברכות מכל הלב

ברכות מעומק הלב וברכת מזל טוב לידידנו היקרים משה ואסנת ניאזוב הי"ו לרגל הולדת נכדתם מעיין קדם ה"יו

ברכת מזל טוב להורים היקרים מאיר ושירן ממן הי"ו יהי רצון שתיזכו לגדלה יחד עם כל ילדיכם באושר, שמחה ונחת לאהבת תורה ויראת שמים, וימצאו חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לנכד היקר והאהוב אריאל יחיאל עטרי הי"ו ולכל בני משפחתו משפחת עטרי ומשפחת בוחניק לרגל הגיעו למצוות.

יהי רצון שיוצר המאורות יאיר את דרכך, וישלה ברכה והצלחה בכל מעשי ידך לטובה ותזכה לעבוד את ה' בשמחה ונחת ומתוך אהבת תורה ויראת שמים ותמצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא
"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

ברכות ההודאה על לידה - חלק א'

המקור בתלמוד א'

הגמרא בדף נט: מסיקה שאדם מברך ברכת "שהחיינו" רק על טובה שהיא לו לבדו, אבל על טובה שהיא גם לחבירו מברך הטוב והמטיב: **"קצרו של דבר על שלו הוא אומר ברוך שהחיינו וקיימנו, על שלו ועל של חבירו - אומר ברוך הטוב והמטיב".**

הגמרא מקשה - אם כן, מדוע כאשר נולד לאדם בן עליו לברך "הטוב והמטיב" ולא "שהחיינו"? מתרצת הגמרא שהסיבה לכך היא, שגם אשתו נהנית מהטובה הזו, על כן מברך הטוב והמטיב. וכן כשאדם יורש את אביו ויש לו אחים אתו מברך "הטוב והמטיב": **"וכל היכא דלית לאחרינא בהדיה לא מברך הטוב והמטיב? - והתניא, אמרו ליה: ילדה אשתו זכר, אומר ברוך הטוב והמטיב! - התם נמי, דאיכא אשתו בהדיה, דניחא לה בזכר. תא שמע: מת אביו והוא יורשו, בתחלה אומר ברוך דיין האמת ולבסוף הוא אומר ברוך הטוב והמטיב! - התם נמי, דאיכא אחי דקא ירתי בהדיה..."**

פירוש רש"י: **קצרו של דבר - כללו של דבר. ולבסוף הוא אומר הטוב והמטיב - על בשורות הירושה שנשארה לו ירושה מאביו, שכן בשרוהו מת אביו ויורשו, כלומר: הניח נכסים.**

שו"ת הרשב"א

כפי הנראה, ברכת "שהחיינו" (או הטוב והמטיב) על לידת בן לא הייתה נהוגה בפועל, כפי שעולה מהשאלה שנשאל בשו"ת הרשב"א חלק א סימן רמה' – **"שאלת אם מברכין שהחיינו על המילה וכן מי שנולד לו בן אם מברך שהחיינו?** מתשובתו עולה שברכת "שהחיינו" על לידת בן היא רשות ולא חובה, וכן עולה מתשובתו שגם בברית המילה האב לא יברך "שהחיינו": **"תשובה מסתברא דכל שנולד לו בן צריך לברך שהחיינו בין נולדו לו בנים אחרים בין לא נולדו לו בנים...אלא שלא ראיתי שנהגו כן אפילו הגדולים אשר בארץ. ושמא עשאוה רשות כקרא חדתא דמברכינן זמן ולא בחובה. דכל שאינו בא מזמן לזמן כמועדות אין מברכין שהחיינו בחובה...**

ומפני שראיתי גדולי הדור שלא נהגו לומרו אני נוהג כן. ואף על פי שזה אינו מספיק כל הצורך שהרי בפדיון הבן תקנו זמן. ושמא אף על מצוה ממצות התורה כפדיון הבן אומר. ולפי טעם זה כל אותן שבפרק הרואה נט: ס. בקנה כלים חדשים ונפלה לו ירושה מאביו וכל אותן שנזכרו שם דלאו מזמן לזמן אלא במקום הנאה בלבד יש לומר דלאו בחובה אמרום אלא ברשות...אבל על המילה אין אומרין זמן...ומיהו אין הטעם מחמת דאית ליה צערא לינוקא כמו שאמרת...אלא טעמא דמילתא כתב הרב בעל העיטור ז"ל לפי שהיא מצוה שמוטלת על בית דין ואינה כפדיון שמוטל על האב".

פסיקת הטור

בטור בהלכות בסימן רכג' פסק שאדם שאשתו ילדה בן יברך על כך "הטוב והמטיב", ופשוט שבפסיקתו התבסס על הגמרא, שבלידת בן גם אשתו שותפה איתו בשמחה: **"ילדה אשתו זכר מברך הטוב והמטיב..."**

בן ידיד

הרמב"ם בפסיקתו לא הזכיר ברכת "הטוב והמטיב"/"שהחיינו" על לידת בן, בפירוש בן ידיד על רמב"ם בהלכות ברכות פרק י' - ג' כתב שהרמב"ם שזה משום שדרכו לקצר: **"שמע שמועה טובה מברך...הטוב והמטיב..."**

"...קשה למה השמיט רבינו ההיא דהביא בפרק הרואה אמרו ליה ילדה אשתו זכר אומר ברוך הטוב והמטיב?!...והנראה לענ"ד הוא דכיון דדרכו של רבינו דרך הקודש לקצר, נקט מה שכתוב במתניתין על שמועות טובות אומר הטוב והמטיב...וכל השמועות והבשורות טובות בכלל הם...ודוקא ההיא שמת אביו הביא (בהלכה ז') לחידושו דיברך שתים דיין האמת והטוב והמטיב או שהחיינו וגם להורות דאף שהיא בשורה רעה על הטובות שבה שיברך כבשורה טובה הטוב והמטיב או שהחיינו כן נראה לי..."

פסיקה להלכה בשו"ע

מרן פסק להלכה בשו"ע בסימן רכג' סעיף א' שאדם שילדה אשתו זכר, מברכים הוא והיא ברכת "הטוב והמטיב".

הרמ"א בהגה הוסיף שרבים מקילים שלא לברך ברכות אלו, הואיל והם רשות בלבד ואינם חובה:

"ילדה אשתו זכר, מברך: הטוב והמטיב, וגם היא צריכה לברך כן. הגה:...ויש שכתבו שנהגו להקל בברכה זו, שאינה חובה אלא רשות, ומזה נתפשט שרבים מקילים באלו הברכות".

משנה ברורה

במשנה ברורה בסימן רכג' בס"ק ב' כתב שאפילו שלא הוזכרה ברכה על לידת בת, בפעם הראשונה שהאב רואה את בתו שנולדה, מברך "שהחיינו", ובס"ק ג' כתב, שיכול לברך כל זמן שהטובה נמשכת:

"מדסתמו הפוסקים משמע, דאפילו היו לו כמה זכרים, ותאב שיולד לו בת כדי שיקיים מצות פרו ורבו אפילו הכי, אם נולד בת אין מברך על זה, ומכל מקום נראה לומר פשוט, דבפעם ראשון כשרואה אותה מברך ברכת שהחיינו דמי גרע ממי שרואה את חברו לאחר ל' יום ושמח בראייתו דמברך שהחיינו..."

"...עיין בפרי מגדים, דאפילו אם לא בירך תיכף כששמע ג"כ יברך לכולי עלמא דעדיין הטובה נמשכת".

ערוך השולחן

בספר ערוך השולחן סימן רכג' סעיף ב' לא מקבל את טענת הרמ"א שבמציאות לא מברכים על לידת בן, רק מפני שברכה זו היא רשות, ומתוך דיוק בלשון הברייתא, כתב שלדעתו חז"ל תיקנו ברכה זו רק למי שמאור רצה בן, ואנשים שידעו זאת בישרו לו על לידת בנו, ומהשמחה על כך מברך "הטוב והמטיב" או "שהחיינו".

"...ואין זה מספיק, דרשות לא מצינו בגמרא רק אברכת שהחיינו על פירא חדשה (עירובין מ:) אבל בילדה אשתו זכר דמברך הטוב והמטיב היא ברייתא מפורשת (נט:) וכבר הקשו עליו כעין זה (מג"א סק"ג) ולענ"ד נראה טעם נכון מה שמקילים בברכה זו דלא מצאתי ברי"ף וברמב"ם פרק י' כלל דין זה עיין שם.

ותמיהני שהפוסקים לא הרגישו בזה וכיון שהרי"ף והרמב"ם דחאו זה מהלכה פשיטא שאין לנו לכנוס בספק ברכה וטעם רבותינו נראה לומר דהנה לשון הברייתא כן הוא אמרו לו ילדה אשתו זכר מברך וכו' מת אביו וכו'

וקשה למה בילדה זכר תניא אמרו לו ולא במת אביו אלא וודאי דבסתמא אין לברך והברייתא מיירי באדם שדואג ותאב ללידת זכר כהך דתנן בנזיר (י"ב:) הריני נזיר כשיהיה לי בן ע"ש והאנשים ששמעו ממנו באו ואמרו לו ילדה זכר כלומר בשרוהו בשורה טובה שהקב"ה מילא תאוותך..."

שו"ת ציץ אליעזר

בשו"ת ציץ אליעזר חלק יג' סימן כ', דן בשאלה: ילדה אשתו בת אם יש לו לברך ברכת שהחיינו? ומתי יש לקרוא שם לבת?

בתשובתו כתב שאמנם בגמרא ובשו"ע לא הוזכרה ברכה על לידת בת, אבל הנכון הוא לנהוג כפסיקת המשנה ברורה, ולברך על לידת בת ברכת "שהחיינו", בפעם הראשונה שהאב רואה את בתו.

תשובה: בגמרא ברכות דף נט: נזכר רק על אמרו לו ילדה אשתו זכר אומר ברוך הטוב והמטיב...ומדינא דילדה בת לא נזכר כלל. ומשמע בפשטות שלא תיקנו שום ברכה על לידת בת. וכך כותב באמת מפורש בערוך השלחן סעיף א', וז"ל: אבל בלידת נקבה אין מברכין לפי שאין בזה שמחה כל כך עכ"ל. והיינו דאין מברכין לא הטוב והמטיב וגם לרבות לא שהחיינו...

תהילת ה' ידבר פי – ביאור על ספר תהלים

ביאור ופירוש על ספר תהלים – עפ"י מלבי"ם ועוד

בתהלים פרק ב' פסוק ט': "**תרעם בשבט ברזל ככלי יוצר תנפצם**" ביאר מלבי"ם שהקב"ה אומר לעם ישראל שניתנת להם הרשות לרצוץ את הגויים שקמו על ה' – על עם ישראל בשבט ברזל, והם יהיו ככלי יוצר המוכן לקבל הניפוץ והשבירה לגמרי – כלומר הרשה גם להכריתם ולהאבידם לגמרי.

את פסוק י': "**ועתה מלכים השכילו הוסרו שפטי ארץ**" – מבאר מלבי"ם שעם ישראל שקיבל את רשותו של הקב"ה לרצוץ את הגויים שקמו עליהן פונה לגויים לתקן את דרכיהם ובכך ימנעו מאבדון: "**ועתה, רוצה לומר אחר שה' הרשה אותי ע"ז וכל ממלכות הארץ נתן בידי, ורק אם אשאל אכריתם ויאבדו, א"כ למה תמרדו ותמתינו עד עת שתאבדו, טוב שתשכילו עתה. השכילו הוסרו ר"ל השכילו זאת מצד הערת השכל וקבלו זאת מאהבה, או עכ"פ הוסרו מצד המוסר ויראת העונש העתיד לבא עליכם, ומצד זה**".

פסוק יא': "**עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה**" – הוא המשך הפניה לאומות העולם שיתקנו את דרכם, כדי שסופם יהיה טוב והרעדה תהפך לגילה: "**עבדו את ה' ביראה, ובזה תרויחו שלבסוף תגילו ברעדה הזאת שחרדתם ויראתם מן העונש. מפרש דבריו, נגד מה שאמר עבדו את ה' במה תעבדו את ה'?**"

את הפסוק האחרון פסוק יב': "**נשקו בר פן יאנף ותאבדו דרך כי יבער כמעט אפו אשרי כל חוסי בו**" מבאר מלבי"ם כסיום הפניה לאומות העולם "**נשקו בר**" - שיתחברו למבורר מאת ה'. פירוש אחר "**נשקו בר**" – שיהיו היו כמוץ הנושק וסובב את הבר והדגן, ולא כמוץ אשר תדפנו רוח.

"**נשקו בר, התחברו אל המבורר מאת ה', שבמה שתעבדו עבודת המלך משיח ה' ידמה כאילו אתם עובדים את ה'. וגם אמר נשקו בר, היו כמוץ הנושק וסובב את הבר והדגן, בל תהיו כמוץ אשר תדפנו רוח. לכן תפס מילת בר שהוראתו תאומית על המבורר והנבחר ועל הבר והדגן, ונגד מה שאמר ביראה, מפרש ממה יתיראו? פן יאנף ה' (הנזכר בכתוב הקודם) ותאבדו דרך כי יבער כמעט אפו, רוצה לומר אחר שרק במעט שיבער אפו תאבדו דרך, כמ"ש ודרך רשעים תאבד, וכ"ש שראוי לכם להתירא פן יאנף, שפעל אנף מורה על שמכלה חרון אפו בעונש נחרץ, ונגד מ"ש וגילו ברעדה מפרש כי אשרי כל חוסי בו ולכן תגילו אח"כ על שחסיתם בה**".

חוכמה ודרכי חיים - ביאור משלי

ביאור ופירוש על ספר משלי – עפ"י מלבי"ם ועוד

המלבי"ם כתב שמהמשלים שבספר, האדם לומד איך להתנהג בעניינים שבין אדם לחברו ובהנהגה המדינית, ושהספר מתאים ומועיל לכל סוגי בני האדם. את פסוקים י' עד יב' מפרש מלבי"ם שזו חוכמת המוסר שאומר האב לבנו - לדוגמא שלא ילך בחבורה עם אנשים שליליים, שיכולים לפתות אותו לעשות מעשה לא קיצוני - לפגוע בבני אדם, מבלי להורגם, אלא רק לקחת את ממונם והם ישארו בחיים.

את פסוקים יג ויד' מפרש המלבי"ם שהם דרכי הפיתוי – שעל ידי זה נמצא הון יקר מכסף וזהב וכדומה, ממנו גם הוא יקבל את חלקו בגורל.

את פסוק טו': "**בני אל תלך בדרך אתם מנע רגלך מנתיבתם**". מפרש מלבי"ם שבפסוק זה חוזר האב אל בנו ומזהירו לא לבתפתות אליהם ולא ללכת איתם לא במסלול הראשי שלהם ולא בנתיבית הצדדיים, ומוסיף, שלא רק להימנע מללכת איתם, אלא לגמרי להימנע מלהיות במחיצתם.

"**בני אל תלך בדרך אתם, דרך הוא הדרך הגדול הקבוע לרבים, והנתיבות הם של יחידים, ומוסיף שלא לבד שלא תלך אתם בדרך הגדול שלהם הקבוע לכולם, כי גם אל תלך בנתיבתם, בנתיב שהולך בו יחיד מהם.**

וגם מוסיף שלא לבד שלא תלך אתם בצוותא חדא, כי גם אם הם אין הולכים שם מנע רגלך שלא תלך בנתיב שהלך בו יחיד מהם, כי הם ירצחו גם אותך:

את פסוק טז': **כי רגליהם לרע ירוצו וימהרו לשפך דם**" מפרש מלבי"ם שאותם אנשים הם רצים אל הרע – ומתחיל להסביר לגבי גזל שהוא דבר שבקלות ניתן להסביר את הרוע שבו וזה לא נעצר שם ומגיע עד לרצח, ועוד שמי שמחיל להיות בחברתם קשה לו להימלט מהם.

"**כי רגליהם לרע ירוצו, האב מודיע לבנו הקטן שידע שכל מה שרצים הוא לרע כי הגזל הוא דבר רע, (בזה יתחיל האב ללמד את בנו בדבר שיבין בקל בשכלו, ומוסיף להסביר לו כי) חוץ ממה שהוא דבר רע ירצחו גם אותך, כי ימהרו לשפך דם, (וגם כל תחשוב שבתוך כך תשמט מידם, כי ימהרו לזה)**".

שאלות לגיל הרך (כיתות א' עד ג')

1. את מי ה' ציווה בפרשתנו להדליק את המנורה?

א. את אהרון הכהן. ב. את אלעזר בן אהרון הכהן.

ג. את משה רבנו. ד. את משה לערוך המנורה ואת אהרון להדליקה.

2. מי נכלל על פי ה' להיות בתוך הזקנים שיעזרו למשה רבנו?

א. הנשיאים, שהקריבו קורבן מיוחד. ב. בני לוי שלא עבדו לעגל.

ג. השוטרים שלקו במצרים במקום ישראל. ד. תשובות א' וב' נכונות.

3. מי דיבר על מי בפרשה שלנו דברים שיש בהם לשון הרע?

א. משה ואהרון, על מרים. ב. משה ומרים על אהרון.

ג. אהרון ומרים על משה. ד. אלדד ומידד על יהושע.

שאלה עפ"י פירוש ספורנו - כיתות ו' עד ח'

7. "...צְאוּ שָׁלְשָׁתְכֶם אֶל אָהֳל מוֹעֵד..." (יב') מדוע הוציא את שלושתם?

א. שמשה לא יחשוב שיש בו פגם. ב. לא ראוים לגילוי שכינה בלי משה.

ג. רצה שמשה יהיה נוכח בקנאת ה' לכבודו. ד. תשובות א' וג' נכונות.

שאלות עפ"י רש"י ילדי כיתות ד' עד ו'

4. מה התנבאו אלדד ומידד במחנה?

א. שמשה ואהרון ימותו באותו יום. ב. על הורבן בית ראשון ושני.

ג. שמשה ימות ויהושע יביא את ישראל לארץ. ד. על חטא המרגלים.

5. "...וַיֹּאמַר אֲדֹנִי מֹשֶׁה כְּלָאֵם" (פרק יא') למה הכוונה "כלאם"?

א. הטל עליהם צורכי ציבור וזה יכלה אותם. ב. הכנס אותם לכלא.

ג. גזור עליהם מיתה כמורדים במלכות. ד. תשובות א' וב' נכונות.

6. "...נִסְעִים אֲנַחְנוּ אֶל הַמָּקוֹם..." (י') בתוך כמה ימים היו נכנסים לארץ?

א. בתוך אחד עשר יום. ב. בתוך שלושה ימים.

ג. בתוך שבעה ימים. ד. בתוך שבעה שבועות.

שאלה עפ"י פירוש ספורנו - כיתות ו' עד ח'

8. "..כִּי אִם־אֶל־אַרְצִי וְאֶל־מוֹלַדְתִּי אֵלֵךְ" (י') למה ביקש יתרו לחזור לארצו?

א. זקנותו לא יכולה לסבול אוויר ארץ אחרת. ב. להחזיר את עמו בתשובה.

ג. זקנותו לא יכולה לסבול מאכלי ארץ אחרת. ד. תשובות א' וג' נכונות.

ברכות והודעות

מדרשת "הדרך אלייך" בחשמונאים על שם אשת החסד: אודליה פונקלר (תורג'מן) ז"ל חינה נקודת אור בחשמונאים פעילה בימים: ראשון, ורביעי בערב, וכן ביום רביעי בבוקר.

עמותת "דעת צדקות" נותנת שירות ללימוד תורה משמעותי של אברכי כולל "ברכת אברהם" לזכר אזכרה של קרוב משפחה – נא לפנות לרב שמעון בוחניק – 050-2339941